

ТОШКЕНТ ХАКИКАТИ

РЎЗНОМА 1928 ИЛИ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1991 йил 9 ноябрь

Вилоят ижтимоий-сиёсий рўзномаси

1991 йил 9 ноябрь • шанба
№ 217 (10.213). Баҳоси 10 тийин.

• ҚИШЛОҚ—ШАҲАРГА •

МУЛ ҲОСИЛ

● **ТОШКЕНТ** ноҳиясидаги «Ўзбекистон 50 йиллиги» жамоа хўжалигининг деҳқонлари кечки қарам, сабзи ситгари сабзавотлардан мўл ҳосил етиштирдилар. **СУРАТЛАРДА:** (юқорида, чапда) 11-бригада звено бошлиғи Робиҳа Ирисбоева ва Ҳанифа Зяётова; (уңда юқорида) 2-булим агрономи Самандар Файзиев ва 16-бригада бошлиғи Саидмурод Дўсимметовлар; (пастда) сабзи ҳосилини йиғиштириб олиш пайти.

Сураткаш
Фазлиддин Абдурасул
АЎЗАМХОН ўғли.

МЕҲР-ОҚИБАТЛИ БУЛАЙЛИК ЯНГИ ЖАМИЯТ ТУЗИЛДИ

Халқ депутатлари Қибрай ноҳияси Кенгаши ижроия қўмитасининг ташаббуси билан ноҳияда ногиронлар жамияти тузилди. Яқинда шу жамиятнинг бир қатор масалаларни ўз ичига олган таъсис йиғилиши бўлиб ўтди. Унда жамиятнинг 260 аъзоси қатнашиб, долзарб вазифаларни аниқлаб, амалга оширилиши керак бўлган ишларни келишиб олишди. Маълумки, ҳозир ҳар қандай масалани ҳал қилиш учун биринчи навбатда маблағ керак. Шунинг учун таъсис йиғилиши ўз иштини ноҳияда ногиронлар жамғармасини очишдан бошлади. Ноҳиядаги 15 та ташкилот ва корхона бу ишни ўз оталиқларига олишга рози эканликларини билдирдилар. Ногиронларни ўз ҳомийлигига олишни истовчи бундай корхона ва ташкилотлар моддий ёрдам беришдан ташқари кичик корхоналар очишда ҳам кўмаклашадилар. Йиғилишда Одилжон Комилов ногиронлар жамиятининг раиси этиб сайланди. У бу жамиятнинг тузилишида ташаббускор бўлган халқ депутатлари Қибрай ноҳия Кенгаши ижроия қўмитасига, ногиронларни ҳам моддий, ҳам руҳан қўллаб-қувватлаётган ташкилотларга, юздан ошиқ ногиронни ноҳиянинг «Давр овози» рўзномасига беғул обуна қилганлиги учун Қизил ярим ой жамиятига миннатдорчилик билдирди.

Т. ЕРҚУЛОВ.

• ОБУНА—92

**МУШТАРИЙЛАР
ДИҚҚАТИГА!**

**ОБУНА
15 НОЯБРГАЧА
ДАВОМ ЭТАДИ**

1992 йил учун рўзнома ва ойнома-ларга обуна давом этмоқда. Бошқа нашрлар қатори «ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» рўзномасига ҳам барча алоқа бўлимларида обуна қабул қилинмоқда. «Тошкент ҳақиқати»нинг бир йиллик обуна баҳоси — 25 сўм 68 тийин, ярим йилга 12 сўм 84 тийин, уч ойга эса 6 сўм 42 тийин.

ҲУРМАТЛИ МУШТАРИЙЛАР! Фуркат ганиматлигида ўз рўзномангиз «ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ»га обуна бўлишга шопилинг!

УРТА ЧИРЧИҚ НОҲИЯСИДА

МИННАТДОРЧИЛИК
МАКТУБИ

Қўлингиз ДАРД Кўрмасин

НЕВАРАМ Ихтиёр Тўйчиевни тиши қаттиқ шамоллаб, аҳволи оғирлашиб қолган эди. ТошМЙга олиб борди. Операция муваффақиятли чиқди. Неварам тез кунда чонқиллаб юрадиган оғқат ейдиган бўлди. Унинг соғайганини кўриб қувонган бўлсам, ҳамшираларнинг ширинсўзлигидан, ўз касбига садоқатли эканлигидан кўнглим тоғдай кўтарилди. Тошкент медицина институти 1-клиникаси болалар бўлимида хизмат қилаётган А. Орифжонов, М. Дўстмирзамиев, Ф. Наврўзова, Абдураҳмонова, Н. Нажимова каби врач ва ҳамшираларга миннатдорчилик билдирарман.

Савринисо **ЯРАШЕВА**,
Урта Чирчиқ ноҳиясидаги Охунбобоев номли жамоа хўжалиги.

ҲАР БРИГАДАНИНГ ЎЗ БУҒДОЙЗОРИ БЎЛАДИ

Ҳа, келгуси йилда Урта Чирчиқ ноҳиясидаги Энгельс номли жамоа хўжалигида ана шундай ишлар амалга оширилади. Ҳозирча эса...

ҲАР ҲОЛДА Энгельс жамоа хўжалигининг раҳбарлари ва деҳқонлари қишга зарур озик-овқат маҳсулотларидан қийналиб қолмаймиз, дея хулоса чиқаришяпти. Бундай дейишга асос бор. Чунки унча-мунча нарсалар ғамлаб қўйишди. Колхоз аъзоларининг оилаларига 50 килограммдан буғдой, 100 килограммдан картошка, 100 килограммдан пийёз тарқатилди.

Хўжалик раҳбарларининг тинмай изланаётганликлари ва меҳнаткашлар ҳақида қайғураётганликлари туфайли оилалардаги озик-овқат захиралари кўпайиб бораёпти. Жумладан, хўжалик ҳисобидан 20 тонна ун ва 2,1 тонна макарон тарқатилди. Бу маҳсулотлар айирбошлаш йўли билан бошқа жойлардан келтирилганди.

Бундан ташқари яна Қозғонистоннинг Сайрам ноҳиясидаги «Коммунизм» жамоа хўжалиги билан 50 тонна унга, «Мантайтас» шўро хўжалиги билан эса 50 тонна буғдойга шартнома тузиб қўйилган.

Хўжалик раҳбарларининг уддабурронлигига қойил қолса бўлади. Аммо уларнинг ўзлари бу ишлардан унчалик қониқмаётирлар. Турроғидан тилло унадиган ерларимиз бўла туриб, нима учун ғалла сотиб олишимиз керак, дейишмоқда. Ва ғалла тақчиллигига барҳам бериш учун хўжаликда жами 220 гектар ерга буғдой экиш мўлжалланаяпти. Шундан 130 гектардагиси сугориладиган майдонларни ташкил этади. Жумладан ҳар бир пахтачилик бригадасида 10 гектардан буғдойзор бўлади.

Келажақда асосий масала — дон масаласи ички имкониятлар ҳисобига ҳал этилади.

Б. МАЪМУРОВ.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» РЎЗНОМАСИ ҲАМДА ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХ ВА МАДАНИЯТ ЕДГОРЛИКЛАРИНИ САҚЛАШ ЖАМИЯТИ ТОШКЕНТ ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ ОЙЛИК НАШРИ

«ЭЙ, ФАРЗАНД, агар табиб бўлсанг, тиб илмининг усулини яхши билгил, нединки бу илм яхши илмдур ва ул фойдали илмлар жумласидандур. Билгил, одамларнинг шамасида нимаки бўлса, ё табиятта тегишли бўлади ёки табиятдан ташқари бўлади. Табиятта дахлиги уч хил бўлади: биринчи хили таниннинг барқарорлигини ва мустаҳкамлигини сақлайди. Иккинчи эргашувидирки, тани бу ҳолдан бошқа бир ҳолга айлантиради, учинчи хили эса, табиятдан ташқари бўлиб, бевосита ёки билвосита танага зарар еткази.

Инсоннинг танасини ушлаб тургувчи нарсалар ё моддий ёки сурати ҳиссий бўлур. Моддани узоқ бўлгон унсур тўрттадур: ўт, сув, тупроқ ва ҳаводур. Ёки мижоз — ул элементга яқин бўлур. Уларнинг миқдори тўққизта бўлур: бири мўтадил, саккизтаси номўтадилдурки, уларнинг тўрттаси содда, тўрттаси мураккабдур. Ана шуларнинг барчаси мижозга яқиндур. Бундан ахлат миқдори тўрттадур: қон, сафро, балғам, савдо (сарик-яшил суюқлик). Ахлатнинг яқинлари ана шулар. Масалан, аъзонинг таркибий қисми бир таълимотга қарағанда тўртта, иккинчи бир таълимотга қарағанда иккитадур. Бу баён қолгонларнинг маъноси шундайки, аъзонинг таркиби ахлатдандур, ахлатнинг таркиби эса мижоздандур. Мижознинг таркиби унсурдандур. Элемент одам танасидан узоқроқ моддадур, ахлат яқин моддадур.

Сурати ҳиссий уч турда бўлгусидур: қавий (куч-энергия), ал-афъол (ҳаракат) ва арвоҳ (руҳ). Қавий ҳам уч қисмдур: нафсоний, ҳайвоний ва табиий. Нафсоний олти қисмдур: кўрмоқ, маза билмоқ, эшитмоқ, ҳидламоқ, қувват-ҳаракат. Бу қисмлар аъзонинг сони била

баробардур. Қувват-ҳаракат уч бўлимдан иборатдур. Булар: ҳиёл қилмоқ, фикрламоқ ва хотира. Ҳайвоний қавий икки хилдур: фаол, нофаол. Табиий қавий уч хилдур: ишлаб чиқарувчи, ташкил этувчи, сингдириш.

Ҳаракат — қувватнинг миқдори ҳам нафсоний, ҳайвоний ва табиий бўлгусидур.

Арвоҳ уч қисмдур: нафсоний, ҳайвоний ва табиий. Шул боисдан ҳам арвоҳ қувватнинг ходимидур. Шу сабабдан ал-

табиатининг хушнудлиги ва маъюслиги; олтинчи — таомдаги ўзгаришлар, масалан, ғам, ғазаб, хавф ва шунга ўхшаш руҳий ҳолат. Буларни шунинг учун зарурий дерларки, одам булардан ҳоли бўла олмайди, булардан ҳар бири инсон танасида ҳаракатга эга бўлади. Агар инсон шуларнинг биридан нотўғри фойдаланса, касаллик ва иллат пайдо бўлгусидур.

Ирз (симитом) уч қисмдур, ҳаракатга тааллуқли бўлгон

КАЙКОВУС

• ҚОБУСНОМА: • «ТИБ ИЛМИ РАСМИ ЗИКРИДА»

афъол миқдори қавий миқдори била мос келгай. Таниннинг мустаҳкамлиги ва беқарорлиги бирон бир нарсага боғлиқдур. Масалан, семизлик мижоз сувқилигининг оқибатидур, қизиллик қоннинг, сариқлик сафронинг оқибатидур, қон томирининг ҳаракати, ҳайвонот кучининг оқибатидур ёки ғазаб ҳайвоний кучнинг нофаол ҳаракатининг оқибатидур, ифрат мўтадил даражадаги шаҳват қувватининг оқибатидур, дошимандлик сўзловчининг вазминлигининг оқибатидур.

Таниннинг бир ҳолдан иккинчи ҳолга айланиши зарурий сабаб деб аталади. Бу олти хилдан иборат: биринчи — ҳаво; иккинчи — таом; учинчи — ҳаракат; тўртинчи — уйку ва бедорлик; бешинчи — киши

ирз; касалнинг ташқи аломати ёки қайт қилишга тааллуқли бўлгон ирз; ёхуд отилиб чиқишда пайдо бўлгон ирз.

Билиш керакки, тиб илми икки қисмдур: назарий ва амалий. Амалий қисмининг баён қилдм. Энди буларнинг назарий қисмининг қандай қидириб топиш кераклигини баён қиламан. Юқориди сўзлагонларимни Жолинус Ҳаким «Ун олти» («Ситта ашар») исмли китобида изоҳлайдур ва мукамал баён қиладур. Мижоз илминини «Ун олти» трактатига киргон «Мижоз» китобидан излагил. Ахлот илминини «Ун олти»га киргон «Қуввати табиа» китобидаги иккинчи мақоладан излагил. Ҳайвонларнинг қувватлари ҳақидаги илминини «Ун олти»га киргон «Аннабз» китобидан излагил. Қувват ва ҳаракат ил-

мини тиласанг, «Ан-Нафс», «Ал-Ҳисс ва-л-маҳус» китобларидан излагил. Аъзолар илминини «Ал-Илал ва-л-амроз ал-мараз» китобининг биринчи мақоласи «Ал-Ҳайвон ва ақсо-му-ал-мараз» китобидан излагил. Бу китоб ҳам «Ун олти» китобига кирадур.

ТАЙЕРЛОВЧИДАН: Табобат илми мураккаб илмлардандур, чунки у инсон аъзолари билан боғлиқ бўлиб, биргина хато билан инсонни ўлдириш ёки биргина яхши муолажа билан умидсиз одамни ҳаётга қайтариш мумкин. Табибларнинг бутун мўъжизалари уларнинг беморга нисбатан диққат-этиборларининг кучлилигидадир. Ана шу куч туфайли улар беморларни оёққа тургадилар. Табиб беморнинг аҳволини яхши билиши, яхши муолажада бўлиши, оғир аҳволдаги беморнинг ҳам кўнглини кўтара олиши, бир оғиз ширин сўзи билан дарддан фориг қила оладиган кучга, қобилиятга эга бўлиши керак. Фақат тетик, иродали одамгина табиб бўлиши мумкин. Улуғ алломалардан Муниддин Жувайний шундай ёзади:

Кунининг жамолини кўрай
деса ким,
Туида сабр қилмоқ ёлғиз
чораси.
Ғавҳар қидирувчи меҳнатдан
кўрска,
Қўлига чиқмагай дурнинг
сараси.

Яъни, бирор киши илм ўрганишда сабр қилса, ўз мақсадига етишади. Табобат илмида қийинчиликлардан кўрқмасдан, (илминини) сабру-қаноат билан ўрганиб, табобатнинг назарий ва амалий томонларини мукамал эгаллаган кишигина эътиборга лойиқдир.

Ушбунини ёзишда С. ДОЛМОНОВ томонидан тайёрланган нусхадан фойдаланилди.

ТОШЛАР БИЛАН ТИЛЛАШИБ

ҲАР бир касбнинг ўзига яраша қийинчилиги, машаққати бўлиши сир эмас. Айниқса, археологлар, геологлар ва шу каби соҳа эгалари оилаларидан йироқда, турли об-ҳаво шароитида, тоғу тошлар, чўлу биёбонлар бағрида меҳнат қилишларига тўғри келади. Албатта, уларнинг меҳнатлари самараси давлатимиз иқтисодиётини ривожлантиришга салмоқли улушини қўшади.

Ҳаётини ер ости бойликларини қидириш ишларига бағишлаган инсонлардан бири геология ва минерология фанлари доктори, тегишли археолог Хайрулла Раҳматуллаев 60 ёшга тўлди. Хайрулла Раҳматуллаевич пойтахтда туғилиб улғайди. Тошкент политехника олийгоҳининг геология факультети

га кириб ўқиди. 1955 йил олийгоҳни муваффақиятли тугатиб дастлабки меҳнат фаолиятини Ўзбекистон геология бошқармасининг фойдали қазилмаларни қидириш ва тафтиш ишлари бўлимидаги хизматидан бошлади. Шу билан бирга илмий ишлар билан шуғулланди. У Ўзбекистоннинг ғарбий ҳудудидаги Зирабулоқ, Нурота тоғларида ўтказилган экспедицияларда қатнашди. Марказий Қизилқум яқинидаги Кўкпантал фойдали қазилмасини топгани учун «Биринчи кон очувчи» фахрий унвони ҳамда давлат мукофоти билан тақдирланган. Кейинчалик эса олтин конларини қидириш ва уларнинг топилмалари устидан жанубий Тянь-Шань атрофида илмий иш олиб борди.

Х. Раҳматуллаев биринчи бўлиб жанубий Тянь-Шаньдаги олтин конлари билан мунтазам алоқада бўлиш мақсадини кўтарган. Унинг қилган меҳнатлари натижасида 20 дан зиёд минерал бойликлар топилди. 160 га яқин илмий мақолаларида кўпгина муаммолар ечимларини топиш йўллари ҳақида сўз юритди. Кўплаб тўплам ва лекциялар муаллифи Хайрулла ака академик Х. Абдуллаев ҳаёти ва фаолияти билан шуғулланиб, у ҳақда ҳамда геология ва геофизика институти ҳаётини ёритувчи ҳужжатли фильмлар сценарийларини яратган.

Шу йилнинг апрель-май ойларида Урта Осиё бўйлаб ўтказилган «Буюк ипак йўли» бўйлаб халқаро экспедицияси Хайрулла Раҳматуллаевнинг илмий раҳбарлигида уюштирилган. Хайрулла Раҳматуллаев фойдали қазилмалар геологияси бўйича йirik мутахассис ҳисобланади. Бу унинг ажойиб илмий тадқиқотларида ўз ифодасини топанлигида, илмий фаолияти эса Урта Осиёдаги республикаларда ҳам кенг танилганлигида намоён бўлади.

Хайрулла ака ҳозирда ҳам ўзининг қайноқ куч-қуввати ва ажойиб меҳнатсеварлиги билан Ўзбекистонда геология фанининг ривожланиши ва унинг ҳаётга тадбиқ этилишида фаол иштирок этиб келмоқда.

П. СИЛИН.

СУРАТДА: Хайрулла Раҳматуллаев ижодий сафарда.

ЭГАРТЕПА РИВОЯТИ

ОҚУРГОН ноҳиясининг «Оққўрғон» совхозда жойлашган 22-урта мактаб таълим ўқитувчиси Турднали Абдурахмонов (суратда чапдан иккинчи) юқори синф ўқувчиларини ҳужалик ҳудудида жойлашган Эгартепа тепалигидан топилган кўзе ва бошқа буюмлар билан таништирмоқда. Сураткаш У. МАРДИКУЛОВ.

ЯШАШ ЖОЙИНГИЗНИНГ НОМИНИ БИЛАСИЗМИ?

ТАРИХ ФАНЛАРИ
ДОКТОРИ А. НАБИЕВ
ТАҲРИРИ ОСТИДА

БУРЧМУЛЛА — ҳозирги Бўстонлиқ ноҳиясидаги дам олиш масканига айланган қишлоқ. Баъзи бировлар: Кўксув билан Чотқол сувлари қўшилган жойдаги бир бурчакда мулла ўтирар экан, шунинг учун ҳам Бурчмулла, яъни мулланинг бурчи (бурчаги) деб аталган дейишадди. Аслида бу номнинг «мулла» сўзига ҳеч қанақа алоқаси йўқ. Иккала сўз ҳам — мулла, бурч (бурч) сўзлари минора деган маънони англатади.

ГАЗАРМА — Бурчмулла қишлоғи яқинидаги жой. XX аср бошларида бу ерда мис қони ишга туширилиб, қонда ишлайдиган рус солдатлари учун Иском тизмаси ён бағирларида Кўксувдан анча баландликда казармалар қурилган. Кейинчалик қон ишлатилмай қўйилди. Лекин казарма сўзи Газарма шаклида жой номи сифатида сақлаб қолинди.

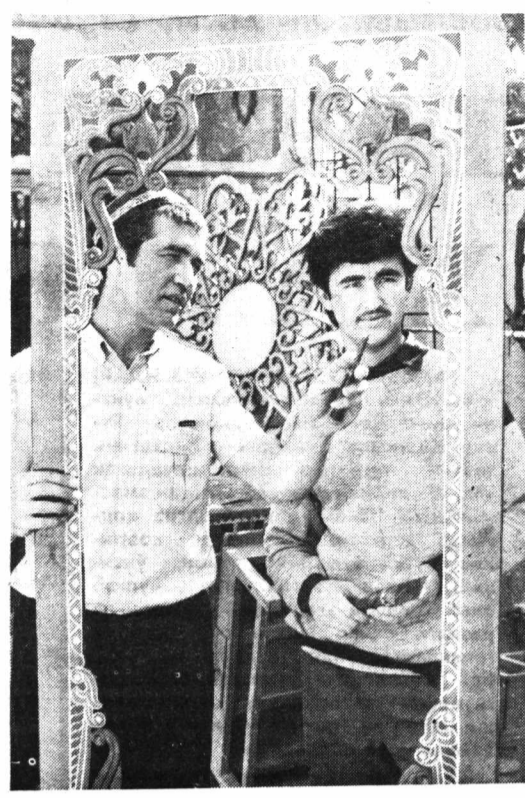
ДЕГРЕЗЛИК — Тошкентнинг қадимги маҳаллаларидан бири. Ҳозирги янги цирк биноси ўрнида ва шунга яқин жойда жойлашган эди. Дегрез — қозон қуювчилар, чўян эритувчилар деган маънони англатади. Маҳалла аҳолисининг асосий касби чўян, жез, абжўш қуйиш бўлган.

ҚАДИМИЙ НАФИС САНЪАТ

● **ВИЛОЯТИМИЗНИНГ** Янгийўл ноҳиясида иш бошлаган «Меъмор» кичик корхонаси бинолар ичини безаб турувчи миллий ёғоч ўймакорлиги буюмларини тайёрлаб бермоқда. Мазкур корхона жамоаси ҳозиргача пойафзал фабрикаси, заргарлик дўкони, чойхоналарнинг интерьерларини безашга улгурди. **СУРАТЛАРДА:** кичик корхона раҳбари, ўймакор Салоҳиддин Абдулфайzieв (ўнгда) укаси Шаҳобиддин билан янги тайёр маҳсулотни кўздан кечирмоқда.

Сураткаш Ф. ҚУРБОНБОЕВ.
(ЎзТАГ).

Қайта қуришнинг энг қийин ва мураккаб ҳозирги даврида ва тарихимизни ўрганмай туриб, қадриятимизни ва кимлигимизни билиш анча мушкул. Бунинг учун, албатта, кўҳна ва қадимий маданий меросимизни, шунингдек, бу улқада бунёд этилган кўҳна Самарқанд, Бухоро, Ургенч, Хива, Ахсиқент, Эрши, Шошкент каби кўп-лаб шаҳарлар ўзбек халқи тарихини ўрганишда асосий манба бўлиб хизмат қилади.

Кўҳна Шошкент, яъни Тошкент Чирчиқ дарёсининг соҳилида, жумҳуриятимизнинг шимолий-шарқий қисмида, Тяньшань тоғлари этакларида, денгиз сатҳидан 440—480 метр баландда, Чирчиқ дарёси воҳасида жойлашган. Воҳани Чирчиқ, яъни қадимги Фарангсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Ундан бош олган Искандар, Хоним, Зах, Бўзсув, Солор, Анҳор, ўнг ва сўл қирғоқ Қорасув каналлари, Кайковус, Бўржар, Оқтепа, Қорақамиш каби шох ва сўғориш тармоқлари шаҳар иқлимини мўтадиллаштиришга ижобий таъсир кўрсатади.

Тошкентдаги ҳозирда мавжуд районларнинг барчасини Чирчиқ дарёсидан бош олувчи ва оби-ҳаёт билан таъминловчи шаҳар сўғориш тармоқлари таъминлаб туради. Қадимги манбаларда ҳозирги Тошкент шаҳри ўрнида бундан 2 минг йил илгари йирик ва обод Шош шаҳри бўлганлиги қайд қилинган. Археологик қазималар натижасида ўша даврга оид сопол идишлар, бронза, ойна ва турли мамлакатларда ҳамда шу шаҳарда зарб

этилган танга пуллар топилган. Бироқ ҳозиргача Тошкентнинг ўша даврдаги номи аниқланган эмас. Тошкент то эраимизнинг VII асрининг охиригача Чоч, Шош, Тадж каби номлар билан аталиб келинган, кўпроқ даврларда ҳамда манбаларда Шошкент номи билан машҳур бўлиб, шу номдаги феодал давлатларнинг пойтахти бўлган. Араблар бу шаҳарни Бинкет ёки Бинокет

қадимги обод воҳалардан бири Тошкентдир. Унинг бир сиким тупроғидан бир ҳовуч олтин ундириш мумкин, дейди халқ мақолида.

Аммо сўғориш каналлари ва шаҳобчаларининг маҳаллий типдалиги Тошкент воҳаси меҳнаткаш аҳлини силласини қадимдан қуришиб келган. Сув учун кураш меҳнаткаш халқ оммасини доимий қийналиб кун кўришга мажбур қилган. Воҳани гу-

лаб отамни қамчи билан савалай кетади. Ҳеч ким мингбоши қўлидан отамни ажратиб ололмайдди. Мингбоши обдон қалтаклаб чарчагач, сўкина-сўкина кетади. Чала ўлик бўлиб ётган отам оламдан ўтди. Инқилобга қадар бу ариқдан сув бойлайман, деб отамга ўхшаб юзлаб бегуноҳ одамларнинг ўлганини ўз кўзим билан кўрганман. Шунинг учун ҳам ота-боболаримиз мазкур ариққа «Қонқус» деб ном қўйган бўлсалар ажаб эмас...

Бу ҳикоя Тошкент вилоят Калинин районидаги Қонқус қишлоғида истиқомат қилувчи 1926 йилдан бери Қонқус ариғига мироблик қилиб келган Холмат ота Хидиров оғзидан (1967 йилда) ёзиб олинди.

Дарҳақиқат, ўтмиш аждодларимиз, боболаримиз сув учун озмунча курашмаганлар. Бу курашлар ва келажак даврон тўғрисидаги орзу-умидлар халқ достонларида, ривоят ва нақлларида, кўшиқ ва мақолларида ҳам ифода этилган. Жумладан: кўҳна Шошкент воҳасининг сўғорилиш тарихига бир назар ташласак ҳам бу тўғридаги ҳақиқий манзара кўз олдимизда янада яққол намоён бўлади. Тошкент воҳасида учта: Чирчиқ, Охангарон, Келес дарёлари ҳавзалари бор. Улар орасида энг йириги Чирчиқ ҳавзасидир. Чирчиқ дарёсининг ирмоқ ва каналлари воҳа ерларини қадимдан сув билан таъминлаб келган. Ҳозирги Бўзсув канали 2 минг йил муқаддам қавланган дастлабки ва асосий сунъий сув йўлидир.

(Давоми бор).

КЎҲНА ШОШКЕНТ ОБИ-ҲАЁТИ

деб атаганлар, Буюк ипак йўлида Шошкент Европа мамлакатларининг Хиндистон ва Хитой билан олиб борилган турли алоқаларида муҳим роль ўйнаган.

Ўрта Осиёда сув бўлмаса ҳаёт йўқ деган халқ нақли бор. Ўрта Осиё, шу жумладан Ўзбекистон шароитида деҳқончиликнинг асосий қисмини сўғориш ташкил этиб, меҳнаткаш ўзбек халқи қадим замонлардан буён сув учун курашиб келган. У Амударё, Сирдарё, Зарафшон, Чирчиқ каби улкан дарёлардан каналлар чиқариб, асрлар давомида катта-кичик водий ва воҳаларни обод қилиб келган. Мана шундай

листонга айланган ариқ ва каналлардан инқилобга қадар сув ичиш ҳаммага ҳам насиб этган эмас. Утмишдаги сув учун олиб борилган курашлардан айримларини диққатингизга ҳавола қиламиз.

«Отам раҳматлик Қонқус ариғидан сув очаман, деб Зангиота волостининг мингбошиси Бурхонбой қамчиси остида ўлганда мен ўн икки яшар бўла эдим. Отам ўша замонда Раҳимбой деган бадавлат киши ерида қорандачилик қиларди. Қунардан бир кун бечора отам Қонқус ариғидан сув очётганида бирдан Бурхонбой келиб, нега сўроқсиз сув очаяпсан, ялангоёқ, деб ҳақорат-

ларни сўғориш учун сувни Фурот дарёсидан олганлар. Сувни тепага кўтариб берадиган, чарм идишлар ўрнатилган чархпалакни юзлаб қуллар кечаю кундуз айлантириб туришган.

Бобилдаги самовий боғлар шу даражада гўзал эдики, уни етти иқлимда йўқ «боғи эрам» деб мадҳ этишар эди. Афсуски, ҳозирги замон сайёҳлари бу боғларни кўра олмайдилар. Фурот дарёсининг даҳшатли сув тошқини уни вайронага айлантирди. Ҳозир у боғлар ўрнида минора ва айвонларнинг харобалари қолган, холос.

КИЧИК Осиёнинг Эфес шаҳридаги юнон худоси Артемида ибодатхонаси дунё «мўъжизаси»нинг учинчиси ҳисобланади. Бу ибодатхона мрамрдан ишланган бўлиб, қарийб 120 йил давомида қурилган ва миллоддан аввалги 550 йилга яқин тугатилган. Қошоноғоят ҳашаматли қилиб безатилган, пештоқига ноёб

ҳайкалчалар ишланган. Миллоддан аввал 356 йилда Герострат деган кимса ном чиқариш мақсадида ибодатхонага уй қурди. Лекин унинг номи тарихда бемаъни ваҳшийлик рамзи бўлиб қолди.

ГРЕЦИЯНИНГ жанубида, Олимп тоғлари этагида, Олимпиада ўйинлари ватанида шухрати оламга таралган ибодатхона бўлиб, унинг тўрида юнонларнинг олий худоси — Зевс қиёфаси тасвирланган ҳайкал ўрнатилган. Бу ҳайкал ўз замонасининг машҳур ҳайкалтароши Фидий томонидан 2400 йилдан кўпроқ вақт илгари, миллоддан аввалги V асрда ясалган. Зевс ҳайкали — тўртинчи мўъжизадир. Ҳайкал ниҳоятда улғувор бўлиб, баландлиги 14 метр. Зевс худоси олтин, фил суяги, қора дарахт ва қимматбаҳо тошлардан ишланган тахтада ўтирган. Унинг боши зайтун дарахти новдаларидан ясалган гулчамбар билан безатил-

ган. Бу — ҳудолар ва одамлар ҳукмдори, осмон, момақалдироқ худосининг тинчликсеварлик белгиси. Зевсинг боши, елкаси, қўллари фил суягидан ишланган, чап елкасига ташланган кийими, сочи ва соқоли олтиндан ясалган. Фидий Зевсини инсоний олийқимматлилик қиёфасида ифодалади. Унинг соқол билан қопланган ва соқалари тўзғинган қиёфасида фақат салобат, улғуворлик эмас, олийжаноблик, эзгулик балқиб туради. Гўё унинг лабларида ҳозир табассум пайдо бўлади-ю, азимкор қаддини ростлаб, тахтдан турадигандай туюлади.

Афсуски, бу ҳайкал ҳам бизгача етиб келмаган: ёнғин вақтида батамом вайрон бўлган. Ҳозирги вақтда тарихчилар юнон йилномачилари ёзиб қолдирган маълумотлари асосида Зевс ҳайкалини тасвирлаб бермоқдалар.

(Давоми бор).

ЕТТИ «мўъжиза»нинг яна бири Семирамиданинг самовий боғларидир. Бу боғлар қадимги Шарқнинг энг катта ва бадавлат шаҳри — Бобилда (ҳозирги Ироқ давлати ҳудудида) бўлган. Самовий боғларнинг яратилиши ривоятларда аёл подшо Семирамида номи билан боғланади. Аслида эса улар подшо Навуходносор фармойиши билан миллоддан аввалги VI-асрда бунёд этилган. Подшо ўз саро-

йини баланд сунъий майдон устига қурган. Майдонга қават-қават айвонлар орқали чиқилган. Ҳар бир қават айлана-қубба шаклида бажарилиб, уларни баланд тош устун тўтиб турган. Айвонларнинг усти қамиш билан ёпилиб, устидан ғишт терилган, сўнг кўрғошин пластинкалар ётқизилган. Кейин юқорига жуда кўп миқдорда тупроқ чиқарилиб, бутун том бўйлаб қалин қилиб солинган. Ҳар бир қаватда дарахтлар ўтқазилиб, гўзал боғлар яратилган. Бу боғ-

[Давоми. Боши рўзноманинг 9 октябрь сониди].

ОМАД ЁР, ЎЗИ БАХТИЁР БЎЛСИН!

АТОҚЛИ сўз усталари ҳақиқий бадиий адабиёт мактабини яратди. Бу мактаб мударисларидан сабоқ олиб, ўзи ҳам бу кунда муаллимлик шарафига муяссар бўлганлар: Асқад Мухтор, Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов сафида Ўткир Ҳошимов номи ҳам ардоқланиб тилга олинади.

Ўткир Ҳошимов асарлари ўзининг мулоимлиги, майинлиги билан дилни тортади. Ўткирнинг қаҳрамонлари ўйчан, мулоҳазакор, бўлар бўлмасга шовқин солмайди. Аммо ноҳақликни кўрсатмайдими. Дарров аралашиб ноҳақ эзилганлар тарафини, адолат тарафини маҳкам ушлайди.

Ўткир асарларининг яна бир рангин бўлган ўта самимийлиги. «Одам ўзидан ўтиб қаёққа ҳам боради!» дейди халқимиз. Ўткир ўзидан-ўзи ўзишга, ўзини ақллироқ қилиб кўрсатишга уринмайди. Самимий бир

одам сифатида ҳамсухбат бўлади. Худди шу йўл билан китобхон кўйига қўл солади. Уни суҳбатга тортади, дил-дилдан бахшлашди, юракка йўл топади.

Бу фикримизнинг далили учун Ўткирнинг истаган китобини қўлга олсак кифоя. Бу «Чўл ҳавоси», «Баҳор қайтмайди», «Дунёнинг ишлари», «Пўлат чавандоз», «Парвонанинг кунни», «Қалбнинг қулоқ сол», «Одамлар нима деркин», «Нур борки, соя бор», «Шудринг томчиси», «Узун тунлар», «Қуёш тарозуси» ва ниҳоят «Икки эшик ораси» бўладими — фарқи йўқ. У қайси мавзу ё ҳаёт манзарасини чизмасин, ўта самимий инсонпарвар, ҳақ йўлида адолатли инсонлигича қолаверади.

Дастлаб қараганда баъзи саҳифаларда чучмалроқ, ширини кўпроқ манзаралар ҳам борга ўхшайди. Ҳинд фильмларига ўхшаб йиғлашга, кўйиб ёнишга даъват бордек. Атайлаб шундай қилинаётгандай кўрина-

ди. Аммо булар дастлабки чала таассуротлар. Сиз тобора саҳифаларга кириб борар экансиз, чучмал деб ўйлаган ўйингиз шимилиб кетади. Шарқоналик, ўзбеконалик ўз гирдобига тортиб кетади. Сиз Ўткир тасвирлаётган оламга кириб кетасиз. Ўша оламнинг ўз фуқароси бўлиб, китоб қаҳрамонлари билан бирга нафас оласиз, ишлайсиз, хуллас бирга яшайсиз.

Менимча, ёзувчиликнинг биринчи белгиси ана шу сеҳрлашда бўлса керак. Одамни сеҳрловчи китоблар кам яратилади. Улар ноёб бўлади. Ёзувчилик иши ўзи — ноёб.

Бу серзаҳмат, машаққатли йўлда сеҳргар ёзувчимиз дилбарлик, мусаффолик, покликни куйлаб келаётган адибимиз Ўткир Ҳошимовга омадлар ёр, ўзи бахтиёр бўлсин!

САИЕР.

ЎТКИР ҲОШИМОВ БЎЛГАНИМ ҚИССАСИ

БИР пайтлар қизиқ-қизиқ одатлар бўларди. Ҳар хил поездлар ташкил қилиниб, жойларда тарғибот-ташвиқот ишлари олиб бориларди. Шундай сафарлардан бирида куйидаги воқеа ҳеч эсимдан чиқмайди.

Билетлар бешта бўлиб, тўрттаси бир купега, қолган биттаси бошқа купега экан. Аввалига гаплашиб ўтириш учун бир купега жойлашдик. Суҳбат қизигандан қизиб борарди. Ўткиржон бор жойда, айниқса, ҳазил-мутойиба, ширин юмор ва лутф авжига чиқади. Қизиқ-қизиқ ҳикоялар айтади, кулгю қаҳқаҳалар юнграйди.

Бир пайт купенинг эшиги қия очилиб кузатувчи кўринди-да:

— Ораларингизда Ўткур деган ёзувчи борми? — деди. «Ҳа, бор» дедик.

— Қайси бирлари ўша Ўткур бўладилар. Кўриб қўйсак бўладими? — деди.

Мен тўрда, Ўткиржон ўртада эдик. Ўткиржон туртар экан: «Оббо, яна ютилдим, ё ютқиздим,» — деб қўйди. Мен Ўткирнинг турганини тушундим-да:

— Мен Ўткурман, — дедим. Кузатувчи:

— Ўзим ҳам айтган эдим-а, Ўткур бўлгандан кейин гавда ҳам ўткур бўлади-да! — деди ва чиқиб кетди.

Биз ҳеч нима бўлмагандай суҳбатни келган жойидан бошладик. Бир пайт чой кўтариб боғчи кузатувчи келиб қолди. Менга қараб: «Оббо, Ўткиржон ёзувчимей, аммо — лекин ютдим, — деди-да яна чиқиб кетди. Бир пасдан кейин яна қорозга ўроғлик бир нарса кўтариб кириб келди. Пиширилган гўшт, қаз, думба ва яна алланималар... Енимизга чўкди. — Энди Ўткиржон ёзувчиним, ҳамроҳларингиз билан таништирсангиз, — деди. Мен ҳаммани таништириб келиб Ўткиржонга келганда:

— Бу киши ҳурматли профессоримиз фалончиев бўладилар, — дедим.

— Ҳа, — деди кузатувчи, — профессор бўламан деб ўқийвериб гавдаям ҳалигдай бўлиб қолган экан-да, — деб ҳазил қилгандай бўлди. Сўнгра ёрилди. — Шу десаларингиз, биз ҳам оз-моз ўқиб турамыз. Бир пайт қўлимга Сизни китобингиз тушиб қолди. Бир бошлагандан бош кўтаролмай қолдим. Шу-шу мухлисингизман. Худода шукур ўзингизни кўрдим. Қани, олиб ўлтиринглар, мен ҳозир, — деди-да яна чиқиб кетди. Кейин униси уни, буниси буниси кўтарган ҳолда кишилар бирин-ке-

тин кириб келишаверди, келишаверди... Кирган киши борки, менга Ўткур ака ёзувчимиз», деб мурожаат қилаверди, дастурхон боғигандан боғиб бораверди. Суҳбатимиз қизигандан қизийверди. Кишилар «ёзувчи Ўткур Ҳошимов»ни кўрганларидан шод, биз эса сиримиз ошкора бўлиб қо-

лишини ўйлаб ҳижолатдамиз. Пайтини топиб, Ўткиржоннинг қулоғига аста «сирни очмасам бўлмайди, шарманда бўламыз», дедим. Ўткиржон:

— Э, бўлар иш бўлди, энди Қўқонгача сиз — мен, мен-сиз бўлиб қолаверайлик, — деди.

Шундай қилдик. Ётарга яқин англадикки, вагонимизнинг ярми бир-бировлари билан ёзувчи Ўткир Ҳошимов ҳақида гаровлашибдилар, кимдир ютбди, кимдир ўз сўзида қолибди...

Мен дўстларимни қолдириб бошқа купега чиқдим. Ҳақиқий машмаша ана ундан кейин бошланди. Ҳамроҳим-инженер Ўткиржоннинг ҳамма асарларини деярли ўқиб чиққан экан. Мени сўроқларга кўмиб ташлади: «Фалон асарингизни қачон ёзгансиз? Пистон асарингиздаги қаҳрамоннинг прототиби борми? Ёзувчи бўлиш учун нима қилиш керак? Ижодингизни қачондан бошлагансиз?». Ва ҳоказолар. Табиийки, мен ҳамма саволларга жавоб беролмадим. Мен ётиш гамида, ҳамроҳим инженер эса савол бериш билан банд...

Бўлмади, ўрнимдан туриб ён купега чиқдим-да Ўткиржонни уйғотдим:

— Ҳў Ўткирвой, бўлмади, ёзувчилигингизни олингда, олимлигингни беринг, шу ҳолда кетса Қўқонгача ҳам етолмайман.

Ўткиржон бўлса парвойи палак, ҳеч нима бўлмагандай:

— Жон ёзувчим, мени тинч қўйинг... фикрлаб дам олаялман, дам олиб фикр-лялман. Нима бўлсаям Қўқонгача чидайсиз, — дедида тескари қараб олди.

Мен эрталабгача инженернинг саволларига жавоб бериш билан банд бўлдим.

Малик МУРОДОВ,
Филология фанлари доктори, профессор

Кўз олдимга онамнинг китоб ўқиб ўтирганлари келди. Тез-тез кўзойнакни олиб, қўлларим билан кўзларини артадилар.

— Ойи, сизга нима бўлди? — дедим яқинроқ бориб.

— Ҳеч нарса, болам, фақат юрагим эзилиб кетди, — деб жавоб қилдилар. Ўқийётган китобларининг устини ўтириб қарадим: «Икки эшик ораси».

Ҳа, китоб ёзиш қийин эмас. Ҳақиқий асар яратиш эса ҳаммага ҳам насиб қилавермайди. Энг қизиги, ҳақиқий асарлар турли мавзуда бўлса-да, нимаси биландир бир-бирига ўхшайди. Ва шундай асарни ўқиб қолган киши дарҳол

— Бу юбилей эмас, балки китобхонларим олдидаги бир ҳисоботи бўлади, холос, — деб жавоб қилди.

Мен: — Ўткир ана, адабиётнинг бир ихлосманди сифатида айрим нарсаларни эслайман. Шулардан бири у хоҳ классик, хоҳ ҳозирги давр бўлсин, ўзбек қаламкашининг юбилейлари кўпича ёдимиздан «кўтарилади» эди. Нишонланса ҳам, номигагина бўлиб ўтарди. Шу кеча-кундузда ўтказилаётган юбилейлар нафақат ўша адиб ё шоирнинг, балки ўзбек халқи қадриятининг тантаналаридир, — дедим.

Ўткир ака ҳам бу фикримга қўшилишди.

Минг шукрки, бугунги кунда халқ ўзи севган адибнинг 80 ёшига киришини пойлаб ўтирмай, 50 ёшида ҳам қутлаш бахтига эришди. Ахир, истеъдоду иқтидор ёш билан ўлчанмайди-ку.

Ҳаёлимдан яқиндагина бўлган қатор тантаналар бир-бир тизилиб ўтди: Мирмуҳсин домланинг 70 йиллиги, Миртемир домланинг 80 йиллиги, устоз Иброҳим Раҳимнинг 75 йиллиги, ҳассос шоиримиз Шукруллонинг 70 йиллиги. Бугун эса Ўткир ака 50 ёшда! Ҳа, биз ўзлигимизни топмоқдамиз. Ушбуни Ўткир Ҳошимовга келган хатлар асосида ёзим. Хулоса ўрнида яна бир мактубдан кўчирма келтирсам:

«Ҳурматли ёзувчимиз Ўткир Ҳошимовга!

Сиз адолатпарвар ёзувчимизнинг «Совет Ўзбекистони» газетасида чоп этилган «Давлат сирини» номли мақолангизни ўқиб чиқдик. Ҳақиқатан ҳам, баён қилган фикр-мулоҳазаларингиз Ўзбекистонда яшайётган соф виждонли, қалби пок инсонларнинг дилида ёниб ётган ҳақиқатдир...

Сизга ғайрат, шижоат тилаймиз. Ўзларини билган ўзбек халқимиз сизни ҳурмат билан эъзозлайди, деб имзо чекдик:

Меҳнат ветеранлари Носиров, Дадажонов, Атҳамов, Зиёбоев, Сатторов.

Уруш ветерани Мирзаев. Тошкент вилояти, Тошкент райони, с/х Абдурахмонов».

Олтин олма, дуо ол, дейишди кексаларимиз. Эл-юрт назарига тушган Ўткир ака бу нақлни ўз умрига мазмун қилиб олганлигига адиб асарларининг бир мухлиси сифатида ишончим комилдир.

Д. ЭГАМБЕРДИЕВ.

АЗАР ТОПДИ

олдин мутолаа қилган бошқа бир ҳақиқий асарини, унинг муаллифини кўз олдига келтиради:

«Ўткир ака! Мен Сизнинг асарларингизни ўқиганда Шолохов ва Чингиз Айтматов китобларини ўқигандек таъсирланаман», — деб ёзибди Хоразм вилояти, Ҳазорасп ноҳия, Ленин жамоа ҳўжалигида истиқомат қилувчи Шакархон Ибодуллаева.

Ёзув столим устидаги адиб номига келган хатлардан ҳеч бўлмаганда биттадан жумла олсам ҳам кичикроқ, аммо жуда самимий қисса ҳосил бўлиши аниқ. Аммо Ўткир Ҳошимовнинг бақувват ижодини бўйлаш учун қисса камлик қилган бўларди. Дарҳақиқат, унинг қатор ҳикоялари, қиссалари, романлари ҳозирги ўзбек адабиёти саройини кўтариб турган санокли устунлардан бири бўлиб жой олганлигига ҳеч шубҳа йўқ.

Мен ушбуда ёзувчи ижодига илмий чизгилар чизиб хаёлидан йироқман. Агар шунга жазм қилсам, айтадиган гапларимга қандайдир расмий оҳанг аралашиб қолиши мумкин. Мен юқорида қайд этилган мухлислар орасида қолишни истаيمان. Токи самимийлик йўқолмасин.

Яқинда Ўткир ака билан унинг иш бўлмасида қисқача суҳбатлашиб қолдик. Ва табиийки, мен гапни қутловдан бошлаб, у кишини 50 ёши билан табриқладим. Шунда адиб:

нинг инда 5 ўт арла ки қис- а бу илик анда, идан и — бир Икки нгиз Парқ деб енни

ху- ки- мон- ок- мени оқча к-ла- йта- сўта- р бу ёниш ўқиб ман. атта у- бил- 5 ви- 3 на- уро-

16.20 «Филипп Траум». Телевизион бадий фильм. 1-серия [«Ленфильм»] — «Совэкспортфильм», Чехословакия фильм экспорти ҳамда «Краткий фильм» студияси иштирокида.

20.00 «Келажакка биргалликда». Ахборот-публицистик телефильм премьераси.

01.40 «Акамнинг тўйи». Телевизион бадий фильм [Свердловск киностудияси].

11.30 Мультфильмлар: «Ажойиб кўнғирочча», «Чол ва турна».

жимаси билан.) 18.45 «Мулоқот-анжуман».

Жума, 15

8.00 «Ахборот». 8.25 «Соғлом бўлай десангиз».

УзТВ II Уқув кўрсатувлари 10.30 Зоология. Балиқлар. Халқ хўжалигидagi аҳамияти, муҳофазаси қилиш.

7.00 «Тонг». 9.35 «...16 ёшгача ва ундан катталар».

19.20 «Инсон ва қонуни». 20.05 «Оила». Қисқа метражли телевизион бадий фильм премьераси.

12.55 Муслиқий коллекция. 13.15 «К-2» таништиради.

Шанба, 16

8.00 «Ассалому алайкум». 9.00 «Қора капитан». Бадий фильм [А. Довженко номли киностудия].

20.05 «Муслиқ жавони». 21.00 «Хафтаномаси». 22.00 «Тошкент» студияси кўрсатади.

7.00 «Капитанлар ороли». Мультфильм. 1 ва 2-фильмлар.

19.30 «Ажойиб шаҳар Москва». Олти серияли телевизион ҳужжатли фильм.

11.30—13.30 ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДИЕНЕСИНИНГ «ДУСТЛИК» ВИДЕОКАНАЛИ

Якшанба, 17

8.00 «Хафтаномаси» [такрор]. 9.00 «Сирли най». Жумҳурият кўнғирчоқ театрининг спектакли.

18.00 «Шоирлар — болаларга». 18.30 Халқаро студентлар кўнғири. «Талабалик йиллари».

18.35 «Кекса эман эртақлари». Телевизион бадий фильм [рус тилида].

18.10 «Халқаро панорама». 18.40 «Уолт Дисней таништирадими...».

11.05 Болалар учун кўрсатув. 12.05 Биз билмаган Россия.

